

OVLÁDÁNÍ AUTOMATIZOVANÉHO KNIHOVNÍHO SYSTÉMU V RELEVANTNÍCH MODULECH

Obsah

1 Automatizace v knihovnách	5
2 Veřejná knihovna jako systém.....	6
3 Moduly, modularita automatizovaných knihovních systémů	7
3.1 Modul akvizice	7
3.2 Modul správa seriálů	8
3.3 Modul katalogizace	8
3.4 Výpůjční modul, modul cirkulace	10
3.5 Modul vyhledávání – OPAC.....	15
3.6 Modul meziknihovní výpůjční služby (MVS).....	17
3.7 Revizní modul.....	17
3.8 Modul pro statistiku	17
3.9 Modul pro výměnný fond	17
3.10 Modul správy systému.....	17
4 Přehled a rozdělení automatizovaných knihovních systémů (AKS)	18
4.1 Komerční knihovní systémy	18
4.1.1 Firma LANIUS, s. r. o., Tábor	18
4.1.2 Tritius Solutions a.s.	19
4.1.3 KP-SYS, spol. s r. o.....	20
4.1.4 Cosmotron Bohemia, s.r.o.	21
4.1.5 DAWINCI.....	22
4.1.6 Společnost Ex-Libris.....	22
4.1.7 KONIÁŠ	23
4.2 Open source knihovní systémy	24
4.2.1 Evergreen.....	24
4.2.2 Koha.....	25
5 Možnosti instalace automatizovaných knihovních systémů a jejich správa.....	26
6 Podpora automatizace v knihovnách	26
7 Vývojové trendy automatizovaných knihovních systémů.....	27
8 Použité zdroje	28

Kritéria hodnocení		Způsob ověření
a	Popsat základní funkce automatizovaného knihovního systému (software) v relevantním modulu pro knihovnu s lokální působností	Ústní ověření
b	Orientovat se v nabídce dostupných/používaných automatizovaných knihovních systémů na českém trhu	Ústní ověření

Studijní cíle

Po prostudování učebního textu budete umět:

- charakterizovat význam a přínos automatizace pro chod knihovny
- vyjmenovat požadavky kladené na automatizované knihovní systémy
- vysvětlit termíny modul, modularita a vyjmenovat základní moduly knihovního systému
- orientovat se v nabídce automatizovaných knihovních systémů
- vyjmenovat jejich základní moduly
- specifikovat rozdíly komerčních a open source automatizovaných knihovních systémů
- uvést příklady nejčastěji používaných systémů v českých knihovnách

Klíčová slova

Automatizované knihovní systémy, automatizace, modul, modularita, komerční automatizovaný knihovní systém, open source automatizovaný knihovní systém

Tento modul pro Vás připravila **Mgr. et Mgr. Monika Kratochvílová z MZK**. V případě jakýchkoliv dotazů se ozvěte na e-mail: Monika.Kratochvilova@mzk.cz

Vysvětlivky k ikonám:

Vyhledejte v externím materiálu / Podívejte se na odkaz / Dostudujte si

Pozor, zapamatujte si / Důležité

Shrnutí aneb Co jste se naučili

Dobrovolný úkol

1 Automatizace v knihovnách

Automatizace knihoven se v době informační společnosti stala nezbytným předpokladem pro naplnění požadavku uživatelů na dostupnost knihovnických a informačních služeb v režimu 24/7 a potřeb knihovníků sdílet záznamy a umožnit dostupnost bibliografických informací z různých i externích zdrojů.

Výhody automatizace knihovního systému:

- zvýšení kvality, efektivity a zjednodušení základních knihovnických procesů
- přístup k dokumentům on-line přes jedno webové rozhraní
- významné omezení manuální práce
- významné omezení chybovosti
- přesné údaje ze statistiky
- mnohonásobné využití vložených dat

Automatizace základních knihovnických procesů, mezi které patří například akvizice, katalogizace nebo výpůjční proces, rozšiřuje informační potenciál knihovny, zvyšuje kvalitu a nabídku poskytovaných služeb, podporuje její efektivnější řízení a vyhodnocování statistických dat.

Důležité, zapamatujte si

O automatizaci knihovny lze hovořit, pokud je automatizován minimálně jeden knihovnický proces.

Automatizace základních knihovnických procesů (akvizice, katalogizace, výpůjční proces a další) bývá označována **za první fázi automatizace knihoven**, na kterou navazují další fáze:

- doplnění přístupu k externím informačním databázím a zdrojům,
- propojení dokumentu s jeho digitalizovanou podobou
- zabudování internetu do základních knihovnických procesů a služeb (např. sdílená katalogizace)

Požadavky na automatizované knihovní systémy

- modularita – obsahově příbuzné činnosti mají svůj samostatný modul, je výhodné z finančního hlediska, lze je nakupovat postupně
- respektování národního prostředí – systém musí respektovat české normy a standardy
- podpora systému – vývoj a údržba systému, jeho rozvoj a inovace; školení knihovníků, poradenská služba, pravidelný upgrade
- univerzálnost a nezávislost systému na hardware a operačním systému – systém by neměl být vázán na určitý konkrétní operační systém
- rozšíření systému – vyhýbat se méně rozšířeným systémům a systémům bez dostatečného ověření
- hypertextové techniky
- snadná komunikace systému s ostatními systémy
- umožňovat snadné vstupy a výstupy
- podporovat **kompatibilitu (shodnost)** a **konvertibilitu (převoditelnost)** dat

Kvalita automatizovaného systému je daná i možností stálého **upgrade**, rozšiřování funkcí, které systém vykonává, jeho **kompatibilitou** (tj. schopností dvou různých systémů předávat si data, je důležitá např. při posílání záznamů do Souborného katalogu ČR – CASLIN) a **konvertibilitou** (převoditelností různých dat mezi sebou, např. latinka – azbuka).

Automatizace a knihovnické standardy

Zavádění automatizace v knihovnách podpořilo používání **knihovních standardů** – výměnného formátu MARC21, katalogizačních pravidel RDA (Resource Description and Access) a mezinárodního bibliografického popisu ISBD, **komunikačních standardů** – komunikačního protokolu, zejména na podporu sdílené katalogizace Z39.50.

2 Veřejná knihovna jako systém

Obecně si lze knihovní systém představit jako knihovnu, její část nebo skupinu knihoven se společným cílem – shromažďovat, zpracovávat a uchovávat knihovní dokumenty a informace s cílem poskytovat uživatelům knihovnické a informační služby. Systém knihovny lze rozdělit na jednotlivé prvky, např. dokumenty nebo procesy, které lze kategorizovat jako prvky:

- **statické** (dělají knihovnu knihovnou: zejména knihovní fondy, zaměstnanci, zařízení knihovny a čtenáři,
- **dynamické** (činnosti a procesy, k nimž při chodu knihovny dochází, dají se rozdělit **do čtyř základních skupin**, označovaných v automatizovaném systému jako jeho základní moduly:
 - **doplňování knihovních fondů (modul akvizice),**
 - **katalogizace (modul katalogizace),**
 - **organizace knihovního fondu (modul OPAC, modul revize),**
 - **služby (modul cirkulace).**
- **okolí knihovny** (ovlivňují chod knihovny, nelze je ovlivnit, např. struktura populace, legislativa, financování).

Doplňování knihovního fondu (Akvizice dokumentů)

Akvizice je proces „*zjišťování, vybírání a získávání dokumentů do fondu knihovny s ohledem na funkce, zaměření a poslání knihovny, obsahovou strukturu jejího fondu (profil knihovního fondu) a potřeby jejích uživatelů.*“¹¹ Získávání nových dokumentů do fondu knihovny probíhá formou nákupu, výměny (s jinou knihovnou, nakladatelství, fyzickou osobou), daru (od instituce či fyzické osoby) a povinného výtisku (na základě zákona č. 37/1995 Sb. o neperiodických publikacích).

Katalogizace

Jmenný a věcný popis dokumentů, uložení údajů o dokumentu do knihovního systému podle platných standardů a katalogizačních pravidel. Základními údaji fyzického (jmenného popisu) jsou autor a název dokumentu, rok a místo vydání, název nakladatelství, fyzický popis a číslo ISBN. Základními údaji věcného popisu je mezinárodní desetinné třídění (MDT), předmětová hesla nebo klíčová slova, případně deskriptory, tj. lexikální jednotky tezauru.

¹¹ CELBOVÁ, Iva. Doplnění knihovního fondu. In: KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV) [online]. Praha : Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2021-04-19]. Dostupné z:

https://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000001169&local_base=KTD.

Organizace knihovního fondu

Souhrn odborných činností spočívajících v pořádání knihovního fondu (zařazování, technika uložení, revize a aktualizace, vyřazování) a jejich ochraně. Stavění fondu může být podle MDT, autora, chronologie vydávání, signatury apod. Orientaci ve fondu umožňují čtenářům knihovní katalogy (lístkové, dnes zpravidla elektronické).

Služby

Služby knihoven pomáhají uspokojovat informačních potřeby uživatelů. Jejich poskytování je upraveno zákonem č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon). Patří mezi ně výpůjční služby (prezenční, absenční, meziknihovní a mezinárodní meziknihovní), informační služby, referenční služby a další.

3 Moduly, modularita automatizovaných knihovních systémů

Základní knihovnické činnosti mají v automatizovaných knihovních systémech podobu jednotlivých **modulů**, které představují souhrn pracovních procesů k vykonávání obsahově souvisejících činností. **Tyto činnosti představují dynamické prvky systému knihovna.** Vlastností modulárních systémů je jejich vzájemná propojenost, kdy se změna dat v jednom modulu projeví v ostatních modulech. Výhodou a předností modulárních systémů, jejich modularity, je možnost pořizovat jednotlivé moduly samostatně s postupnou kompletací celého systému. **Základem každého automatizovaného** knihovního systému je modul katalogizace.

Původně tvořily jednotlivé moduly knihovního softwaru samostatné programy. S rozvojem knihovního software dochází k úzkému propojování jednotlivých funkcí a některé knihovní software mohou být nemodulární a jsou distribuovány jako celek. Příkladem nemodulárních software jsou svobodné (open source) automatizované knihovní systémy KOHA a Evergreen. S modularitou se setkáváme u komerčních systémů, kdy jsou jednotlivé moduly součástí jejich cenové politiky: https://prirucky.ipk.nkp.cz/aks/typy_knihovniho_softwaru

Přehled modulů v automatizovaných knihovních systémech:

Akvizice

Katalogizace

OPAC (online public access catalogue) / IPAC (internet public access catalogue),

Revize

Výpůjční modul

MVS

Správa seriálů

Výměnné fondy

Správa systému

3.1 Modul akvizice

Umožňuje evidenci objednávek a faktur, registruje došlé jednotky a roční rozpočty, využívá urgenční agendu. Poskytuje přehled o tom, co knihovna plánuje zakoupit.

Akviziční modul zahrnuje 3 typy informací:

- **dodavatelské informace** (jméno a adresa dodavatele, údaje o urgenční lhůtě, zprávy dodavateli, způsob placení atd.),
- **nákladové informace** (náklady na nákup dokumentů, některé systémy oznamují očekávané překročení rozpočtu a přepočítají kurzy cizích měn),
- **bibliografické a objednávkové informace** o dokumentu (tj. sekundární informace obsahující bibliografické údaje: jméno autora, název, popř. podnázev, místo a rok vydání, nakladatelské údaje, ISBN).

Akviziční proces začíná kontrolou, zda se objednávaný dokument již v knihovně nevyskytuje, aby nedocházelo k duplicitní akvizici. Pro dokument, který je objednáván, je v modulu katalogizace vytvořen minimální katalogizační záznam. Po přepnutí do modulu akvizice se na záznam vytvoří objednávka. Číslo objednávky je vytvářeno automaticky. Do objednávky se uvádí, které oddělení dokument objednává, způsob nabytí dokumentu, druh a formát dokumentu, dílčí knihovna, počet exemplářů, popř. cena. Záznam dokumentu se vytváří buď přímo při objednávání publikace nebo při konečné katalogizaci s knihou v ruce.

Dostudujte si:

Víte, co znamená v knihovnictví termín **deziderát**?

Dohleďte jeho přesný význam v *Terminologické databázi knihovnictví a informační vědy*:

<http://tdkiv.nkp.cz/>.

Deziderát.....

3.2 Modul správa seriálů

Podporuje procesy při správě seriálů (nastavení parametrů, objednávky, evidence, cirkulace, urgence, vazba, rozpočet). Patří mezi jeden z nejkompaktnějších modulů, nejen co do počtu funkcí, ale také náročnosti jeho implementace. Je využíván zejména ve větších knihovnách (krajské knihovny s právem povinného výtisku) také pro funkci kontroly a řízení předání a příjmu vyvázaných ročníků.

Z důvodu jeho vyšší finanční náročnosti by měla knihovna zjistit, jaké možnosti pro zpracování seriálů nabízí katalogizační modul. Pro pouhou evidenci titulů časopisů může být dostačující katalogizační nebo akviziční modul.

Správa periodik zahrnuje vytvoření karty pro evidenci čísel ročníku periodika, evidenci předplatného a dodaných čísel, urgenci a reklamaci, evidenci zvláštních čísel, dvojčísel, svázaných čísel či ročníků

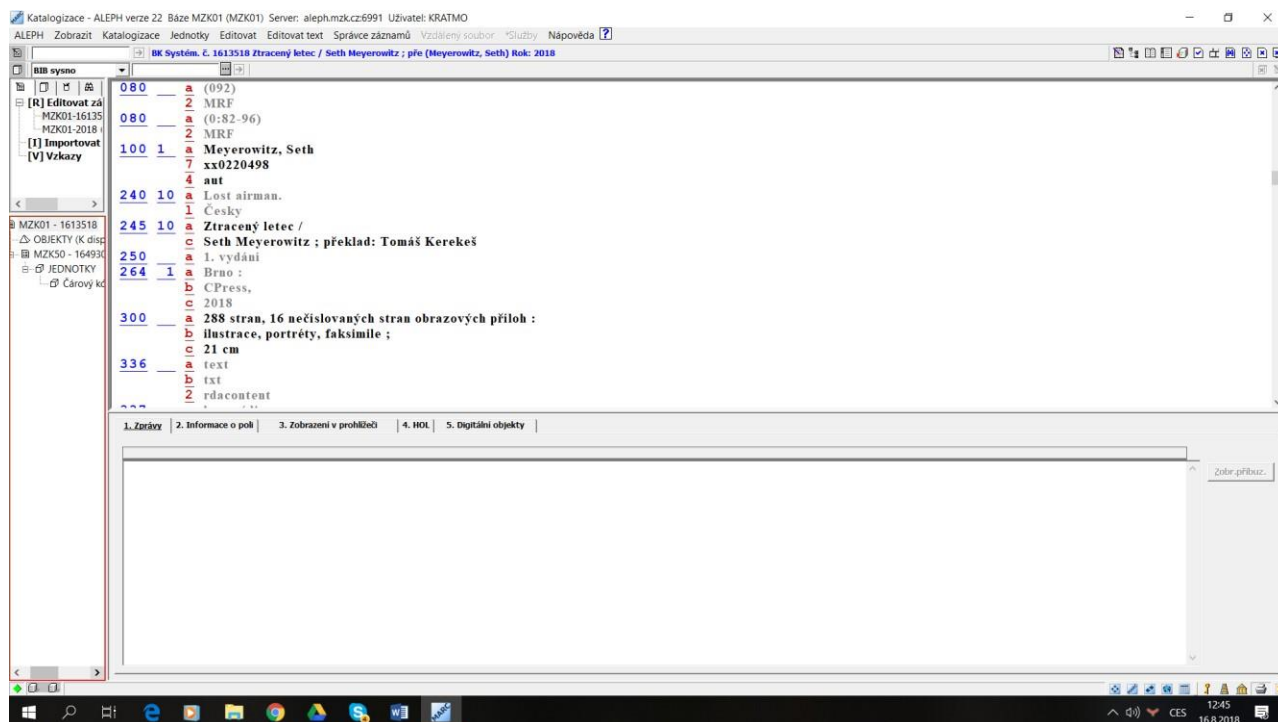
3.3 Modul katalogizace

Umožňuje kompletní zpracování všech dokumentů. Zpracování záznamu je rozděleno na bibliografickou část (jmenný a věcný popis) a popis jednotky. Bibliografický záznam je unikátní, počet záznamů jednotek se shoduje s počtem výtisků daného titulu.

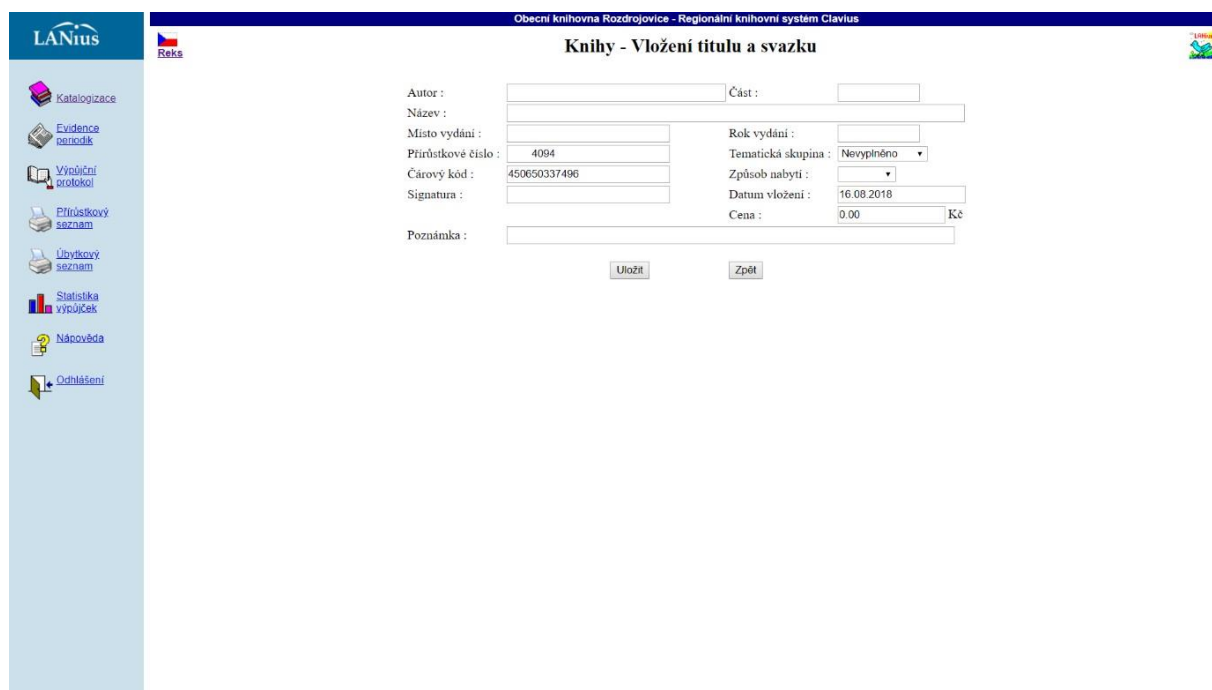
Modul katalogizace je pro každou knihovnu základním modulem. Jeho hlavním účelem je evidence knih, je k němu možné dokoupit modul správy seriálů (evidence periodik) a AV médií. Významným přínosem je **funkce sdílené katalogizace**, kdy knihovna může **protokolem Z39.50²** stahovat již vytvořené záznamy v jiných knihovnách, a propojení se soubory autorit. Modul katalogizace bývá propojen s elektronickým katalogem a současně modulem OPAC.

Běžnou funkcí katalogizačního modulu je propojení se soubory autorit. Údaje polí mohou být ze souborů autorit buďto přebírány a validovány, nebo v některých systémech přímo při katalogizaci také do těchto souborů v případě potřeby doplňovány.

² Z39.50 je standardizovaný protokol, který slouží pro vyhledávání informací a zajišťuje technologii jejich přenosu.

Ukázka modulu katalogizace v systému Aleph

Ukázka zjednodušené katalogizace v systému Clavius REKS

3.4 Výpůjční modul, modul cirkulace

Tento modul pořizuje knihovna v návaznosti na pořízení modulu katalogizace. Umožňuje evidenci čtenářů, výpůjček, rezervací a poplatků uživatelů knihovny. Knihovny si mohou objednat moduly s vyšší a nižší úrovní. Vyšší úroveň nabízí rozlišování výpůjční formy, kategorie uživatelů i dokumentů a je schopna vypočítat i různé poplatky a pokuty za nedodržení výpůjční doby. Výpůjční modul poskytuje důležitá statistická data. Modul umožňuje evidenci osobních údajů uživatele a jeho jednoznačnou identifikaci. Toto číslo bývá uloženo na průkazce čtenáře, často ve formě čárového kódu.

Katalogizace

Evidenc

Výpůjční protokol

Přírůstkový seznam

Účtový seznam

Statistika výpůjček

Nápořád

Odhlasení

Obecní knihovna Rozdrojovice - Regionální knihovní systém Clavius

Výpůjční protokol Clavius REKS

Vyberte čtenáře nebo načtěte jeho průkaz :

Anonymní návštěvník	Horácková Michaela 65	Milošová Denisa 76	Svobodová Galina 72
Abrahamová Hejla 75	Hudec Karel 01	Milošová Karolína 04	Sýkorová Ludmila 46
Andrýsková Vladka 86	Hýblůva Eva 62	Mokrá Alžběta 34	Será Andrea 76
Antonínová Hana 59	Chlubný Pavel 55	Mokrá Marie 57	Ševčíková Nicol 05
Bauerová Irena 59	Ingrštová Agáta 07	Morávková Martina 81	Šrollerová Věra 24
Binková Jolana	Ingrštová Štěpánka 01	Nestrašilová Marta	Šrámová Klára 03
Bitter Vivienne Beatrix 10	Jatnerová Terezie 97	Něstáková Magdalena 77	Štursová Markéta 77
Blažek Zdeněk 43	Jandeková Jarmila 51	Nováková Marie 38	Šubrťová Dominika 04
Blažková Jana 71	Jizdná Marie 32	Novotná Michaela 72	Tomíčková Dana 80
Brandtšetrová Zuzana 79	Juránek Josef 42	Obadálková Tereza 89	Trnka Tomáš 99
BRESTIČ Jan 04	Kociánová Hana 81	Palkoví Michal 05	Trnková Natalie 03
Brestič Jaroslav	Kolářek Zdeněk 50	Pinauerová Věra 46	Tupá Hana 68
Brestičová Vlasta 33	Kolaříková Simona 75	Podsedníková Lucie 00	Tupý Petr 01
Brychtová Natalka 14	Kolaříková Tereza 03	Podsedníková Maria 70	Vacková Petra 79
Burgetová Eva 52	Kolečkářová Denisa 87	POKORNA Magdalena 14	Vaňková Yvona 73
Burianová Adéla	Koníčková Irena 80	Průša Michal 76	Vaňková Alžběta 07
Cikánková Terezie	Kotlánová Miluše 51	Průša Zdeněk 02	Vašicová Lada 75
Culíková Lucie 05	Kovandová Marie 45	Průšová Dagmar 89	Vavrouchová Martina 69
Černochovej Anežka 05	Kratochvilová Monika 65	Příkrý Ljilj 02	Vitoulková Petra 77
Daňková Dana 75	Krejcarová Vanda 08	Radičová Zuzana	Vlašicová Milana 66
Daňková Jarmila 48	Kružík Matěj 02	Rašková Hana 69	Vlčeková Natalie 07
Drastichová Marie 47	Kubešová Hana 76	Sapoušková Anna 06	Vojtěch Stodůlka 04
Duricová Lucia 87	Kučera Dominik 08	Sedlár Matyáš 11	Volfová Zuzana 79
Dvořáková Eva 67	Kučerová Svatlana 77	Simeonová Jana 53	Volfová Denisa 11
Dvořáková Zuzana 78	Kudelová Soňa 78	Simeonová Ivana 86	Vrzalová Lenka 83
Fantová Helena 65	Lancouchová Martina 71	Slouková Eva 60	Vršťalová Tereza 10
Fitzová Hana 79	Lancouchová Jana 77	Stranzalí Sabina 09	Výkydal Jan 84
Floriánová Eleonora	Langerová Karolína 07	Stráská Lenka 79	Vyzimová Jana 41
Forstová Ivana 70	Lánková Zdeňka MUDr. 65	Stráská Eliška	Zatloukalová Marie 41
Gallova Tereza 09	Leischner Jan 97	Stráský Michal 99	Zimmlerová Lucie 81
Göthans Martin 00	Macků Nina 10	Stuchlíková Mareta 46	Zlatá Blanka 56
Handlová Věra 75	Mačudová Naděžda 46	Suchá Kamila 77	Zobačková Martina 82
Havířová Kristýna 79	Machátová Irena 71	Suchá Pavlína 08	Zvěřinová Irena 52
Hezerová Renata 77	Marosková Alena 50	Suchý Jan 10	
	Mičánková Eva 45	Svidová Věra 54	

Tučně zvýraznění čtenáři mají překročené výpůjčky.
Za jmény je uveden ročník narození čtenářů.
[Zde můžete vložit nového čtenáře.](#)

Ukázka výpůjčního protokolu v systému Clavius REKS

Výpůjčky - ALEPH verze 22. Báze MZK50 (MZK50) Server: aleph.mzk.cz:6991 Uživateli: KRATMO

ALEPH Zobrazit Čtenáři Jednotky Výpůjčky Požadavky Zprávy Služby Návod [?]

00700083543755 Mgr. Kratochvílová, Monika (00700083543755)

Aktivita čtenáře

- [L] Výpůjčky (15)
- [C] Poplatky (0.00 k dob.)
- [H] Požadavky na výpůj
- [P] Požadavky na kopie
- [I] Požadavky na MVS
- [X] Proxy čtenář/sponz
- [R] Studovna
- [U] Církulární seznamy
- [S] Souhrn výpůjček
- [Z] Log pro Výpůjčky (2)
- [K] Zamluvení (0)
- [A] Požadavky na tituly

Registrace čtenáře

- [G] Globální údaje o čten
- [O] Lokální údaje o čten
- [D] Adresy
- [T] Další ID

1. Seznam výpůjček | 2. Souhrnné údaje o výpůjčkách čtenáře

Bibliograf. údaje	Vrátit do	Vrátit do hod.	Čárový kód	Status	Dílčí knihovna	Pokuta	REZ
Láska online / Penelope Ward ; přeložila: Zuzana Falcková	16/10/20	22:00	2610829963	Jen do studovny	MZK		
Až léto skončí / Penelope Ward ; přeložila: Zuzana Falcková	16/10/20	22:00	2610830198	Jen do studovny	MZK		
Zročení zlé ženy / William Shakespeare ; z anglického originálu The Taming of the shrew přelo	16/10/20	22:00	2610723949	Jen do studovny	MZK		
Der Architekt : Wiener Monatshefte für Bauwesen und dekorative Kunst	05/11/20	22:00	2619770569	Jen do stud. periodik	Stud. periodik/2.patro		
Občan a občanská společnost / Marta Goicová, Josef Lysý, Radovan Rybář a kol.	09/11/20	22:00	2610584336	Měsíc	MZK		
Idea vzdělávání v dnešní společnosti / Milan Beneš a kolektiv	09/11/20	22:00	2610184720	Vol.vyb.-měs.	Vol.vyběr		
Občanská společnost a její krize : eseje historické a filosofické / Bedřich Loewenstein	13/11/20	22:00	2610647672	Jen do studovny	MZK		
Vyprávěč : kategorizace narativní analýzy / Tomáš Kučiček	13/11/20	22:00	2610313468	Jen do studovny	MZK		
Narativ jako virtuální realita : inzerce a interaktivita v literatuře a elektronických médiích	13/11/20	22:00	2610646523	Jen do studovny	MZK		

Typ Fazení

1. Údaje o výpůjčce | 2. Log všeobecného prodloužení

Výpůjčka | Bib. Info | Čtenář

Čas výpůjčky 02/10/2020 14:29
 Čas pro vrácení do 16/10/2020 22:00
 Původní výpůjční hláška 16/10/2020
 Půjčující knihovnik FJ/JEM
 Počet prodloužení 0 (žádné omezení počtu prodloužení).Nejpozdější hláška pro vrácení je 27/10/20.
 Datum posledního prodloužení
 Režim prodloužení
 Prodloužující knihovnik
 Prodloužující stanice

Ukázka výpůjčního modulu automatizovaného knihovního systému Aleph

Dostudujte si

Problematika GDPR (Obecné nařízení o ochraně osobních údajů, angl. General Data Protection Regulation), účinnost od 25. 5. 2018:

<https://www.uoou.cz/gdpr-obecne-narizeni/ds-3938/archiv=0&p1=2589>

Nový právní rámec ochrany osobních údajů proti jejich neoprávněnému zacházení. Při zpracování osobních údajů v knihovnách je třeba **minimalizovat shromažďované osobní údaje** a dodržovat zásadu, aby shromažďovaný rozsah byl v souladu se základním účelem jejich zpracování.

Nově je třeba zajistit ve výpůjčním protokolu:

- anonymizaci³ údajů čtenářů a jejich historii
- souhlasy se zasíláním e-mailů / SMS
- právo na přenos údajů, tj. jejich export, výstupy
- přihlášky čtenáře v podobě smlouvy s knihovnou

³ Anonymizace je proces, který zamezuje spojit údaje s konkrétní osobou.

Výpůjční protokol CLAVIUS - 11.05.2018 - SI! - Oddělení pro dospělé -- O:\IVAN\XTESTCLAV

Systém Úpravy Čtenáři Knihovny Výpůjčky Soubory Odeslání Tisky Nápověda

HLAVNÍ SPOLEČNÁ (SÍŤOVÁ) NASTAVENÍ VÝPŮJČNÍHO PROTOKOLU

Základní, nezařazená nastavení Výjimky pro odesílání SMS **GDPR, ochrana osobních údajů**

GDPR : Pro každý evidovaný údaj a každý typ odesílání byste měli znát důvod nebo mít souhlas čtenáře

Budou předvolena odesílání : ... lze-li u každého čtenáře volit, zda a jak chce být informován :

☒ Oznámení rezervace (že čeká připravena k vyzvednutí)	☒ mailem	☒ smskou	☐ poštou
☒ Oznámení objednávky (že čeká připravena k vyzvednutí)	☒ mailem	☒ smskou	☒ NE
☒ Vyžádání vrácení výpůjček rezervovaných dalšími čtenáři	☒ mailem	☒ smskou	☐ NE
☒ Předupomínky (upozornění před koncem výpůjční doby)	☒ mailem	☒ smskou	☐ NE
☒ Upomínky (upozornění až po překročení výpůjční doby)	☒ mailem	☒ smskou	☐ poštou
☒ Další hromadná oznámení odesílaná z přehledu čtenářů	☒ mailem	☒ smskou	☐ NE

Počet pro pole [x] Mazat (anonymizovat) historii po X dnech : ☐ Bude předvolené
 - minimálně : 1 dnů - předvoleno : 365 dnů - maximálně : 3650 dnů

☒ Dodržovat starší počty dnů nastavené u čtenářů v dobách, kdy zde bývaly jiné limity
☐ Dodržovat nastavené limity i při interaktivní anonymizaci historie jediného čtenáře

☒ Na listky vkládané do připravených rezervací netiskni celé jméno čtenáře, ale zkratku

Na upomínky a rezervace tiskni : ☐ Názvy výpůjček ☒ Čísla čten

www.clavius.cz/gdpre.htm OK

Tato volba vždy ovlivňuje výchozí výstupní šablony, nemusí fungovat ve vašich starších upravených šablonách ! Výchozí zkratka jsou 2 písmena příjmení a 3 poslední číslice čísla čtenáře, např. Če789, ale lze ji měnit pomocí Clavius.ini

Nová poslední záložka GDPR v systému Clavius, nastavení výpůjčního protokolu
 Zdroj: <http://www.lanius.cz/>

Ochrana osobních údajů - Příručka pro knihovny:

https://ipk.nkp.cz/legislativa/01_LegPod/ochrana-osobnich-udaju/ochrana-osobnich-udaju-prirucka-pro-knihovny

Technologie RFID

Trendem ve výpůjčních službách je z důvodu větší ochrany dokumentů a možnosti samostatného půjčování dokumentů **zavádění moderní technologie identifikace dokumentů** pomocí radiofrekvenčních vln, **technologie RFID** (Radio Frequency Identification).

Mezi základní komponenty RFID patří RFID čip, digitální knihovní asistent (tj. mobilní zařízení pro inventarizaci dokumentů), samoobslužné stanoviště pro půjčování a vrácení dokumentů (tzv. selfcheck), bezpečnostní brány a pracovní stanice pro výpůjčky.

Ruční digitální asistent usnadňuje provádění revizí, umožňuje hledání chybně uložených knížek, vyhledávání zabezpečených nebo nezabezpečených knížek, umí provést i změnu zabezpečení.

Dostudujte si

Videoukázka práce s ručním asistentem RFID:

https://www.youtube.com/watch?v=5p931_Hm3MY.

RFID čip, Zdroj: <http://www.cosmotron.cz/rfid-technologie-v-univerzitni-knihovne>

RUČNÍ ASISTENT RFID

Ruční asistent výrazně usnadní provádění revizí knihovních fondů. Může být využíván pro hledání rezervovaných materiálů a špatně umístěných knížek, umožňuje vyhledávání zabezpečených nebo nezabezpečených titulů a může provést změnu zabezpečení.

Dostudujte si:

GRILLOVÁ, Jana a JANDERA, Tomáš. Novinky ve službách – Implementace RFID technologie. Informace: zpravodaj Knihovny AV ČR [online], 2019, 1 [cit. 2021-04-19]. ISSN 1805-2800. Dostupné z: https://www.lib.cas.cz/casopis_informace/novinky-ve-sluzbach-implementace-rfid-technologie.

Samoobslužný výpůjční systém, selfcheck

Jedná se o „technické zařízení umožňující uživatelům knihovny evidenci výpůjček a vrácených knih, kontrolu a prolongaci vlastních výpůjček tak, že snímá data z RFID čipů nebo čárové kódy umístěné na čtenářském průkazu a v půjčovaných knihách. Tyto úkony mohou uživatelé provádět samostatně bez účasti personálu knihovny.“⁴

Bude vás zajímat, dostudujte si:

<https://www.knihovnahk.cz/pro-verejnost/sluzby/selfcheck>

⁴ https://aleph.nkp.cz/F/MIQE2BJY3V22QJTXDAG4NCP5486F3QATBIAJ3MPITYF5HHJ5IY-57078?func=find-acc&acc_sequence=000063109

Selfcheck v Krajské knihovně Karlovy Vary

Zdroj obrázku: <http://www.knihovnakv.cz/selfcheck-nova-sluzba-pro-ctenare-p790.htm>

Automatizované třídění vrácených knih, Městská knihovna v Celje, Slovinsko

3.5 Modul vyhledávání – OPAC

Skutečným přínosem automatizace pro uživatele je zahájení automatizovaného výpůjčního procesu. Informace o dokumentech jsou dostupné okamžitě, jakmile je knihovník uloží do systému, a pokud to systém umožňuje, lze žádat dokument ještě před jeho konečným zpracováním a uložením do skladu. **Automatizovaný výpůjční proces tak zesiluje tlak na katalogizační oddělení, aby byly získané dokumenty zpracovány co nejrychleji.**

Záznamy elektronického katalogu mají čtenáře přivést k hledanému dokumentu, proto musí vedle bibliografického popisu obsahovat informace o jeho umístění a dostupnosti. OPAC většinou zároveň slouží k vytvoření žádanky nebo rezervace na vyhledané dokumenty. Důležitý je systém nápovědy. Součástí elektronického katalogu bývají informace o výpůjčkách, rezervacích a upomínkách čtenáře, které si uživatel sám může zobrazit po zadání čísla svého čtenářského průkazu nebo jiného identifikátoru (rodného čísla, jména a hesla). Systém může nabídnout zápis připomínek a požadavků, které slouží jako seznam deziderát, viz výše.

OPAC (Online Public Access Catalogue) je on-line veřejně přístupný knihovní katalog umožňující přístup k informacím o dokumentech 7 dní v týdnu, 24 hodin denně, tzv. v režimu 24/7.

Umožňuje vyhledání a zobrazení katalogizačního záznamu, poskytuje informace o dostupnosti a následnou lokalizaci požadované knihovní jednotky.

Novým typem katalogu založeným na principech webu 2.0 je **OPAC 2.0**. Katalog se svými vlastnostmi přibližuje webovým vyhledávačům, především Google.

Patří mezi ně např.

- jeden řádek pro vyhledávání s možností přepnutí na pokročilé vyhledávání,
- zobrazení tzv. tag clouds, tzn. blízkých slov vyhledávaných výrazů, nebo nejčastěji vyhledávaných výrazů
- možnost přidávat recenze a hodnocení, například pomocí hvězdiček nebo bodů.

Mezi nové vlastnosti uživatelského rozhraní katalogu OPAC 2.0 patří

- hodnocení relevance výsledků vyhledávání,
- nabídka vhodných hesel pro zúžení vyhledávacího dotazu (z různých hledisek – fasety), nebo souvisejících pojmů a záznamů,
- opravy překlepů,
- zobrazení náhledu obálky dokumentů,
- soupis nových přírůstků a dalších aktuálních změn dostupný i pomocí RSS určeného např. k odběru novinek z webových stránek.

Kromě možnosti vyhledávání záznamů dokumentů zpřístupňuje řadu dalších služeb, např. správu uživatelského konta, přístup k dalším informačním zdrojům, v případě digitalizace dokumentu jeho plnotextové zobrazení apod.

Veřejně dostupný online katalog je jedním ze základních modulů každého automatizovaného knihovního systému.

IPAC (Internet/Intranet Public Access Catalog) – u systému Advanced Rapid Library (ARL)

Možnosti fasetového vyhledávání

Faseta = „*kategorie entit (množina podtříd) při vyhledávání dokumentů vytvořená uplatněním jedné klasifikační charakteristiky, která je pro danou kategorii (třidu) podstatná.*“⁵

Fasety vyjadřují vlastnosti použité pro seskupování pojmů podle jejich podstaty. -

Fasetová navigace je umístěna v pravém sloupci vedle seznamu výsledků. Zpřesňovat se dá:

- podle formátu,
- signatury,
- předmětu,
- autora,
- jazyka, žánru,
- epochy
- regionu.

Každá fazeta má v závorce uvedeno číslo s počtem titulů.

Dostudujte si:

KOPKOVÁ, Květa. Uživatelské studie fasetového vyhledávání: přehled literatury. Duha: Informace o knihách a knihovnách z Moravy [online]. 2012, 26(1) [cit. 2020-10-21]. ISSN 1804-4255. Dostupné z:

<http://duha.mzk.cz/clanky/uzivatelske-studie-fasetoveho-vyhledavani-prehled-literatury>

Funkce katalogů

- rozšířené vyhledávání
- použití booleovských (logických) a proximitních (blízkost slov, apod.) operátorů a zástupných znaků (zpravidla ?, *)

Kromě jednoduchého a pokročilého vyhledávání bývá také k dispozici možnost procházení rejstříků

- uživatelé mohou po přihlášení ke svému účtu rezervovat a prolongovat výpůjčky, nebo upravovat některé své údaje
- hodnocení relevance výsledků (z různých hledisek – fasety), opravy překlepů, případně zobrazení náhledu obálky dokumentu
- soupis nových přírůstků, RSS kanály – odběr novinek z webových stránek

Aktuální trendy katalogů

- intuitivní, jednoduché vyhledávání – jedno vyhledávací pole
- fasetové vyhledávání, našeptávače
- kontrola pravopisu
- řazení podle relevance nebo hodnocení uživatelů
- obohacení obsahu – Obálky knih, hodnocení uživatelů
- prohledávání všech zdrojů instituce (katalog, elektronické informační zdroje, webová stránka), v případě digitalizace dokumentu propojení s plným textem

⁵ https://aleph.nkp.cz/F/RP5PPXJ322EKGQ2QC825UQB5MHBF6DIXY772X9J6T3X8IRR7X9-61539?func=find-acc&acc_sequence=000020008

3.6 Modul meziknihovní výpůjční služby (MVS)

Umožňuje zajišťovat meziknihovní službu, tj. objednávat čtenáři dokumenty z fondu jiných knihoven, pokud ji nenajde ve své vlastní knihovně. Pro identifikaci požadavku v dotazu jsou autor, titul, jméno a identifikace žadatele, podmínkou je registrace v knihovně. Modul by měl umožnit komunikaci mezi půjčující a dožádanou knihovnou a generovat zprávy pro žádající knihovnu o vývoji jejího požadavků.

3.7 Revizní modul

Je určen pro knihovny, které mají uložen do systému celý knihovní fond a používají nejméně 1/2 roku výpůjční protokol. Pomocí tohoto modulu je možno udělat fyzickou revizi celého oddělení velmi rychle a přesně. Modul nekontroluje pouze fyzickou dostupnost dokumentu, ale může kontrolovat i jeho správné umístění na regále. Výsledkem revize je seznam nedohledaných jednotek. K provedení revize má knihovna možnost zapůjčení revizního scanneru.

3.8 Modul pro statistiku

Modul zpracovává dvě hlavní oblasti statistiky knihoven. Statistický deník knihovny⁶ a celoroční statistické výkazy a jejich. Umožňuje průběžně zjišťovat stav sledovaných ukazatelů za jednotlivá oddělení i za celou knihovnu v libovolných časových obdobích, chybně vložené údaje opravovat a zjištěné výsledky vytisknout. Program umí zpracovat sumáře a vypočítat ukazatele charakterizující činnost knihovny. Tyto lze sledovat pro jednotlivé knihovny i pro celé skupiny knihoven.

3.9 Modul pro výměnný fond⁷

Modul umožňuje snadnou a přesnou evidenci výměnných souborů knih. Při vytváření výměnného souboru obdrží knihovna automaticky informaci, že kniha byla již v minulosti zapůjčena. Modul umožňuje mezi knihovnami evidenčně převádět celé výměnné soubory nebo jejich části. Ke konkrétní knihovně je možné zobrazit kompletní přehled všech vypůjčených knih. Také lze získat kompletní historii výpůjček vybraného titulu.

Modul umožňuje zobrazit či vytisknout seznam knih zvoleného výměnného souboru rozčleněný do tematických oblastí. Možnými výstupy jsou přehledový seznam a seznam nevrácených knih. Součástí modulu jsou také statistické přehledy, například o členění svazků do tematických oblastí nebo informace o průměrném počtu svazků v souboru.

3.10 Modul správy automatizovaného knihovního systému

Modul pro správu seriálů obsahuje data o účtech, systému, přístupových právech apod. Jeho správu má na starosti systémový knihovník.

Další dostupné moduly

Např. dětský online katalog Housenka.

⁶ http://www.nipos-mk.cz/wp-content/uploads/2009/03/DVK2017_2018_Silny.pdf

⁷ Knihovní fond sloužící k realizaci výměny knihovních jednotek s jinými knihovnami v rámci zajištění výkonu regionálních funkcí.

4 Přehled a rozdělení automatizovaných knihovnických systémů (AKS)

Automatizovaný knihovní systém (také integrovaný knihovnický software; knihovnický software; integrovaný knihovní systém) je v databázi TDKIV definován jako:

„Aplikační software provozního (transakčního) typu, určený k automatizaci procesů realizovaných v knihovně. Obvykle má modulární strukturu; typické moduly jsou akvizice, katalogizace, OPAC, výpůjčky a MVS, správa seriálů. Zpravidla obsahuje i nástroje pro zapojení do sítě knihoven a pro komunikaci s externími zdroji.“

Základní rozdělení automatizovaných knihovnických systémů:

- komerční
- open-source

Nabídka AKS je v České republice rozmanitá, existují však různá hlediska pro jejich hodnocení. Při výběru vhodného systému je třeba zohlednit nejen nabízené možnosti a finanční náklady, ale zejména kompatibilitu systému a možnosti jeho ovládání. V rámci doporučení správného postupu je vhodné **nejprve kontaktovat příslušnou pověřenou knihovnu a až poté si vybrat systém a potřebné moduly**.

4.1 Komerční knihovní systémy

Jsou to AKS pořízené „na klíč“ počítačovou firmou, která následně poskytuje servis, upgrade, aktualizaci.

Mezi nejrozšířenější knihovní systém v českých knihovnách patří automatizovaný knihovní systém Clavius, Verbis a nově Tritius.

4.1.1 Firma LANIUS, s. r. o., Tábor

<http://www.lanius.cz/>

Automatizovaný knihovní systém Clavius a Clavius REKS

Firma LANIUS s.r.o. vznikla v Táboře jako specializovaná softwarová firma zaměřující se výhradně na vývoj, servis a prodej knihovnických aplikací. V roce 1992 vznikl ve spolupráci s knihovnou v Táboře základ síťového knihovního systému LANIUS, který se stal nejpoužívanějším knihovním systémem v oblasti veřejných knihoven v prostředí MS DOS.

Koncem 90. let 20. století iniciovala společnost vznik Sdružení právnických osob, uživatelů systémů LANIUS a Clavius (SKAT), jehož hlavním cílem je vytvářet, provozovat, šířit a užívat Souborný katalog naučné literatury uživatelů systému Clavius (SKAT) a pořádat semináře na podporu automatizace knihovnických procesů.

Koncem roku 1997 firma zahájila vývoj zcela nového knihovního systému, který dostal jméno Clavius.

AKS Clavius, na trhu od 1998, pod MS Windows, **webový katalog Carmen**, využívají veřejné knihovny, např. KJM v Brně. Systém vyžaduje plnou instalaci.

AKS Clavius REKS, od 2004, používají malé obecní knihovny např. v okrese Brno-venkov.

Systém pracuje v režimu vzdálené správy dat, podmínkou jeho fungování je internetové připojení.

Tritius, od 2013, postupně se využívá i v menších knihovnách. V rámci pilotního provozu jej začaly používat knihovny Národního památkového ústavu.

Clavius REKS (regionální knihovní systém)

Významně podpořil automatizaci zejména malých obecních knihoven. Webové rozhraní systému je stejné jako pro Clavius.

Výhody:

- Minimalizace nákladů.
- Systém je fyzicky uložen na serveru pověřené/krajské knihovny, odpadá starost o údržbu, zálohování a ochranu dat. Knihovna do systému vstupuje přes webové rozhraní. Online katalog je v provozu 24/7.
- Neomezená dostupnost.
- Není nutné pořizovat revizní modul.
- Jednodušší způsob zápisu a vkládání nových knih do systému.
- Jednodušší manipulace s výměnnými fondy.

Nevýhody:

- Omezený výpůjční modul, který neumožňuje pokročilejší funkce, např. tisk průkazek, tisk upomínek, prominutí platby.

Budoucnost vývoje knihovního systému Clavius

Vývoj systému byl ukončen ke konci roku 2020. Systém je udržován, ale nejsou přidávány nové vlastnosti, ani moduly. Společnost Lanius bude i nadále zajišťovat soulad základních funkcí systému s legislativou, popř. komunikaci systému s okolím, a poskytovat mimozáruční servis na všech částech systému Clavius.

4.1.2 Tritius Solutions a.s.

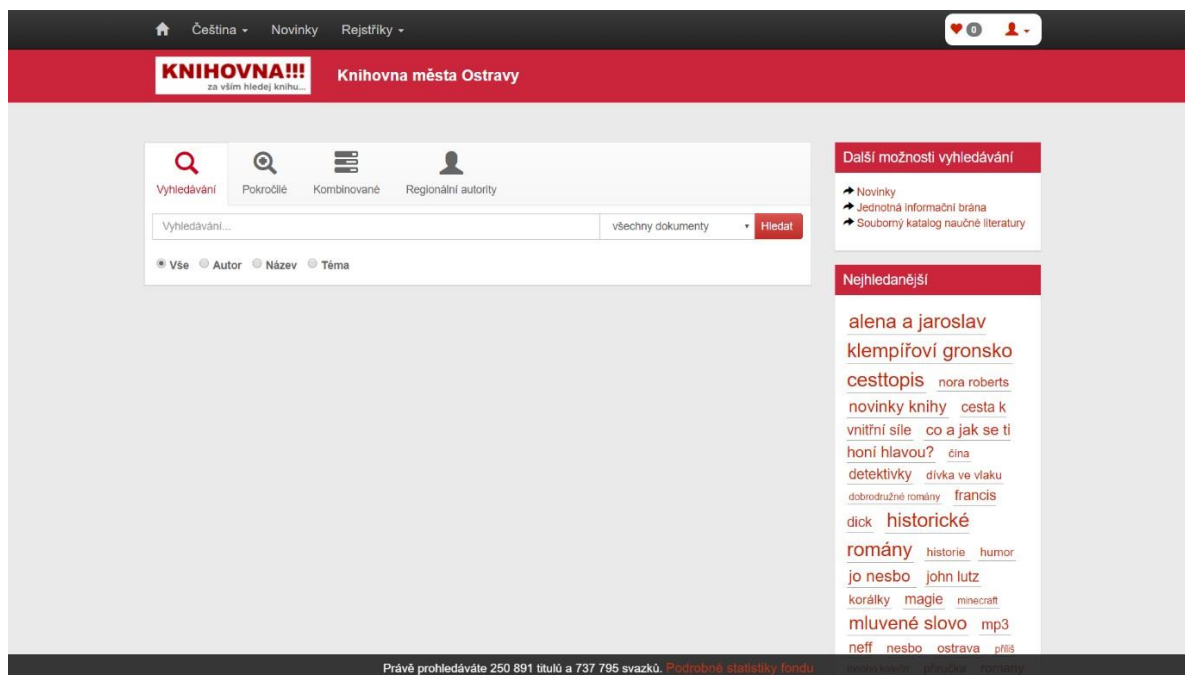
<https://www.tritius.cz/>

Tritius

Automatizovaný knihovní systém Tritius

Tritius je katalogizační informační systém nové generace. Je navržen pro evidenci jakýchkoli dokumentů v jakékoli sbírce. Je nástupcem systému Clavius. Jeho inovace oproti stávajícím systémům spočívá v tom, že je provozován jako webový systém, což znamená, že je použitelný na kterémkoli zařízení, ve kterém má uživatel nainstalovaný běžný internetový prohlížeč. Funguje tedy bez jakékoli instalace na počítači. Jako první v České republice spustila v roce 2014 systém Tritius knihovna v Sedlčanech. Systém používá např. Knihovna města Ostravy:

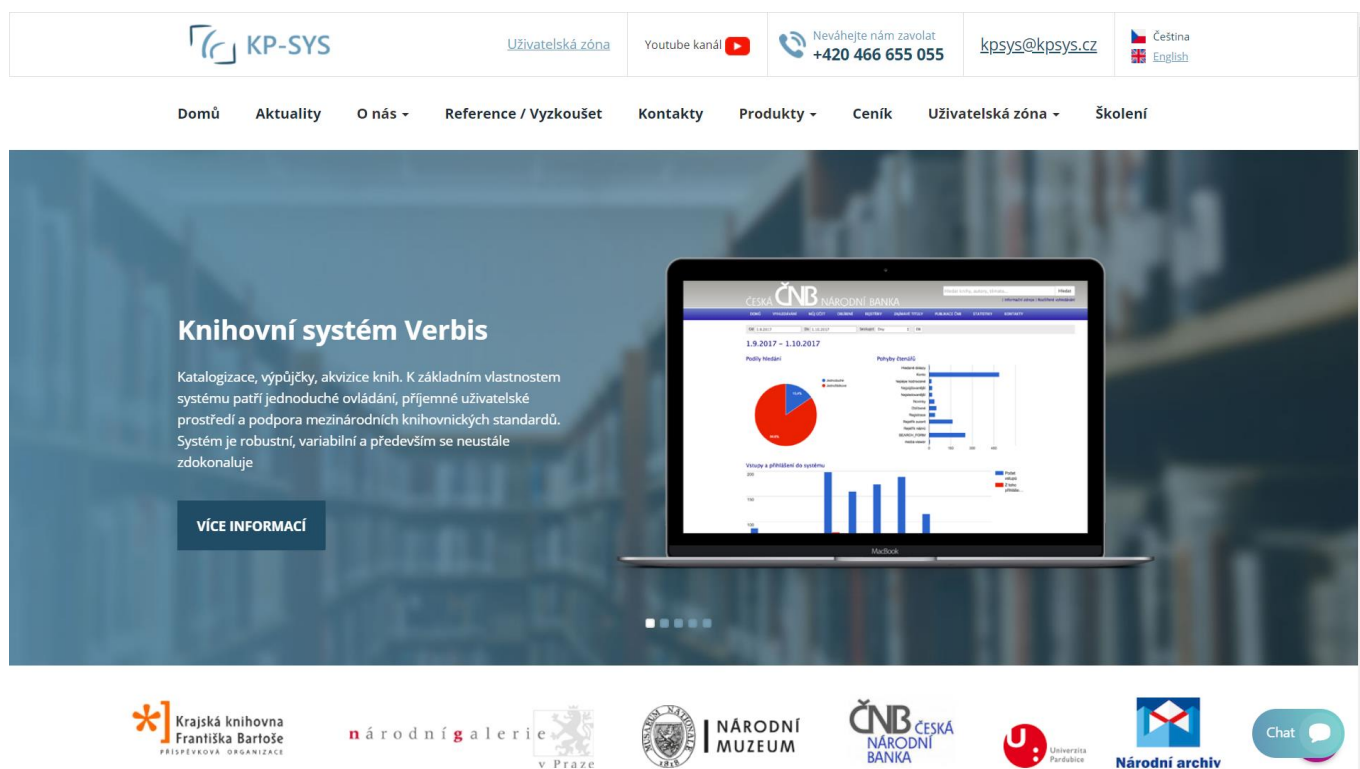

Katalog Knihovny města Ostravy

Firma garantuje on-line kontrolu a zabezpečení dat. Jednotlivé moduly jsou propojené a fungují ve dvou variantách katalogu – pro čtenáře a pro knihovníky, který nabízí komfortnější a komplexnější vyhledávání včetně uživatelských informací.

4.1.3 KP-SYS, spol. s r. o.

<https://kpsys.cz/>

Úvodní obrazovka společnosti KP-SYS, s.r.o.

Automatizovaný knihovní systém Verbis

Společnost **KP-SYS, spol. s r. o.**, byla založena v roce 1995 a má sídlo v Sezemicích u Pardubic. První automatizovaný knihovnický systém KP-sys vyvinula v roce 1996 ve spolupráci s Ústavem informačních studií a knihovnictví Filozofické fakulty UK v Praze. Na konci roku 1999 byla započata distribuce systému KP-win v prostředí Windows.

Původní knihovnické systémy **Kp-sys** (DOS) a **Kp-win** (Win) přestaly vyhovovat jak trendům v informačních technologiích, tak knihovnickým trendům, proto byl v roce 2006 vytvořen moderní integrovaný modulární systém **Kp-winSQL**.

Od roku 2010 nastupuje nová generace knihovního systému – Verbis a webový katalog **Portaro**. Počtem instalací se firma KP-SYS stala druhým nejvýznamnějším dodavatelem knihovních systémů u nás.

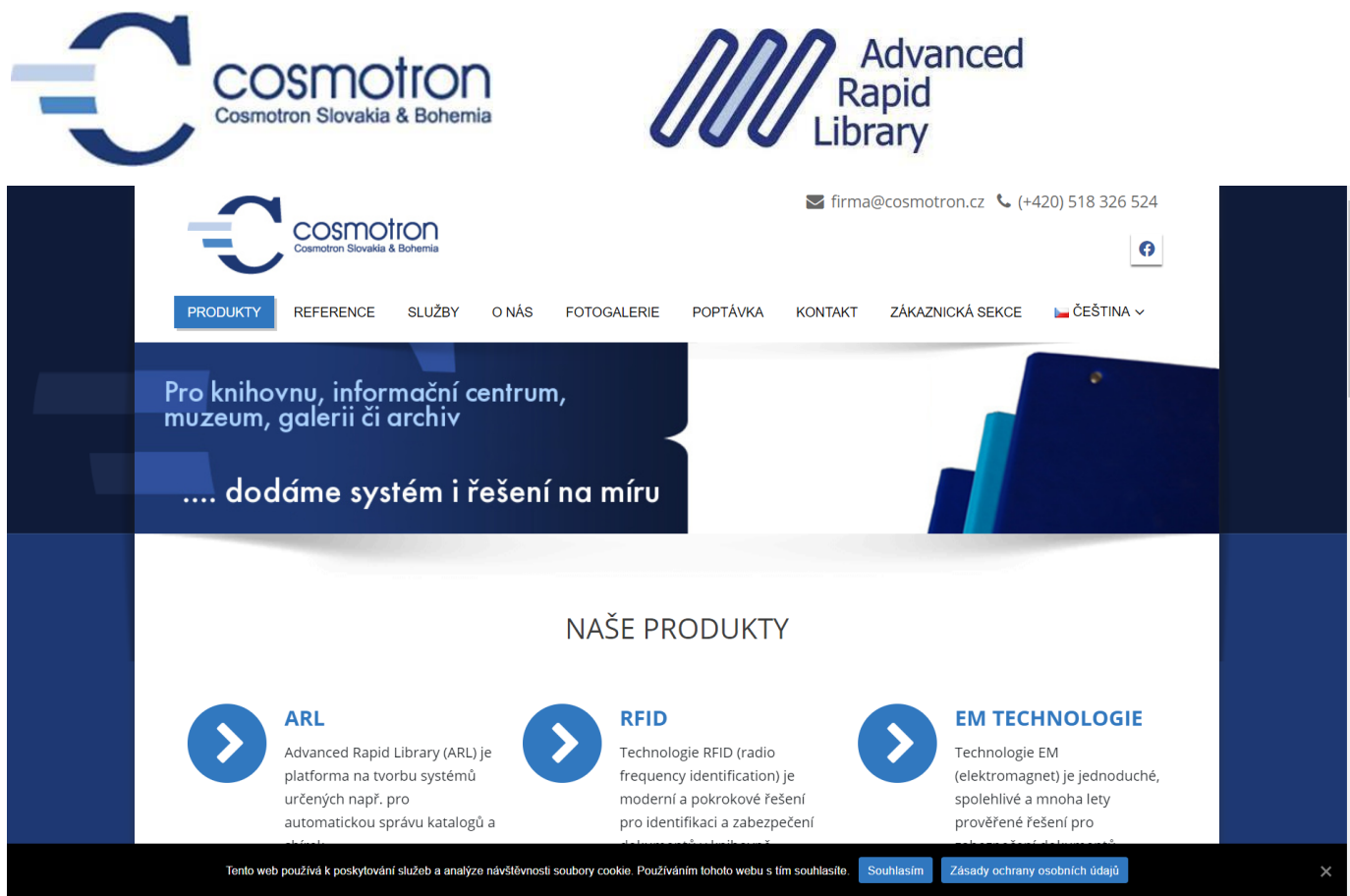
Mezi uživatele systému patří knihovny všech stupňů a velikostí (obecní, městské, krajské), knihovny ministerstev, výzkumných ústavů, muzeí, archivů či galerií školní knihovny, univerzitní knihovny, specializovaná informační střediska a pracoviště zpracovávající jiný typ záznamů (orchestry, právnické firmy, vývojová a výzkumná pracoviště).

Dostudujte si, které knihovny jsou aktuálními odběrateli automatizovaného knihovního systému Verbis: <https://www.kpsys.cz/cs/nasi-klienti>

4.1.4 Cosmotron Bohemia, s.r.o.

<https://www.cosmotron.cz/>

The screenshot shows the homepage of Cosmotron Bohemia, s.r.o. The header features the company logo and the text "Advanced Rapid Library". The main navigation bar includes links for "PRODUKTY", "REFERENCE", "SLUŽBY", "O NÁS", "FOTOGALERIE", "POPTÁVKA", "KONTAKT", and "ZÁKAZNICKÁ SEKCE". A prominent banner states: "Pro knihovnu, informační centrum, muzeum, galerii či archiv dodáme systém i řešení na míru". Below this, the "NAŠE PRODUKTY" section highlights three services: ARL (Advanced Rapid Library), RFID (radio frequency identification), and EM TECHNOLOGIE (electromagnetic). Each service is accompanied by a brief description of its capabilities. The footer contains a cookie consent notice and a link to the privacy policy.

Úvodní stránka společnosti Cosmotron Bohemia s.r.o.

Automatizovaný knihovní systém Advanced Rapid Library

Firma Cosmotron byla založena v roce 1992 v České republice. Má sídlo v Hodoníně. Modul, který společnost nabízí v rámci ARL jako rozhraní a přístup ke knihovním dokumentům, se nazývá IPAC (Internet Public Access Catalogue). Název vznikl modifikací standardního označení pro online dostupný katalog OPAC. Systém je dostupný ve třech jazycích: česky, slovensky a anglicky. Umožňuje zpracovávat nejen bibliografické informace, ale podporuje také práci s multimediálními, obrazovými, zvukovými i fulltextovými dokumenty.

AKS Rapid Library fungoval jako první systém v 90. letech pod MS-DOS.

Advanced Rapid Library již pod MS-Windows, používají ho např. veřejné knihovny okresu Vyškov. Od roku 2019 používá systém Cosmotron také Knihovna Jiřího Mahena v Brně.

4.1.5 DAWINCI

<https://svop.eu/index.php/produkty/kis-dawinci>

Automatizovaný knihovní systém DAWINCI

Knihovnícký systém DAWINCI je slovenský AKS, který byl vytvořen ve spolupráci s odbornými pracovníky knihoven. Obsahuje všechny standardní moduly knihovnicko-informačního systému. Od roku 1998 jej používá Regionální knihovna Karviná a dvanáct knihoven regionu Karviná, Národní lékařská knihovna Praha nebo Lékařská knihovna Fakultní nemocnice Ostrava.

4.1.6 Společnost Ex-Libris

<https://aleph.cuni.cz/>

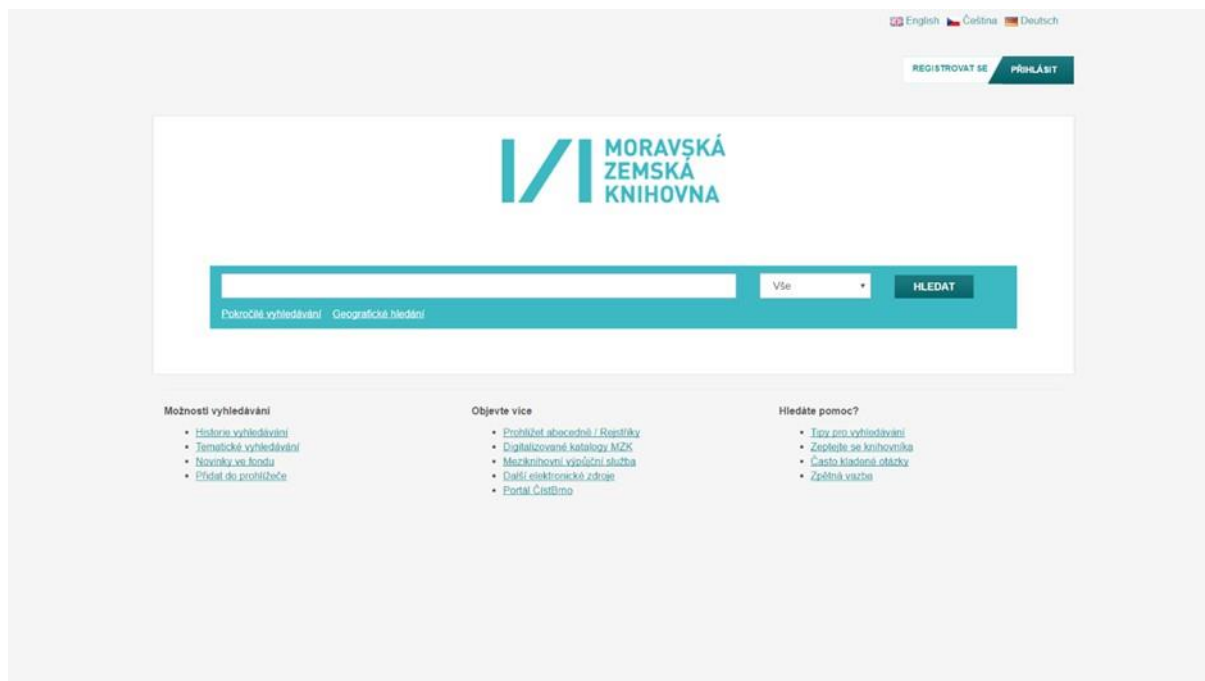

ALEPH (Automated Library Expandable Program)

Aleph je produktem izraelské firmy Ex Libris a svoje využití má zejména v akademických a národních knihovnách. V České republice se používá v krajských a akademických knihovnách (např. v Moravské zemské knihovně v Brně, Vědecké knihovně v Olomouci, Národní technické knihovně). V zahraničních knihovnách systém využívá např. British Library nebo Harvard library. Součástí systému je webový katalog VuFind. Aleph se dále nevyvíjí, jeho nástupcem má být systém **Alma** jako systém nové generace založený na cloud computingu, tj. přes vzdálený přístup dat. Jeho součástí není katalog, ten poskytuje pod názvem Primo firma Ex-libris samostatně.

Jedná se o modulární vícejazyčný systém určený pro knihovny národní, vědecké a univerzitní, které obsahují několik set tisíc až miliony svazků knihovních jednotek.

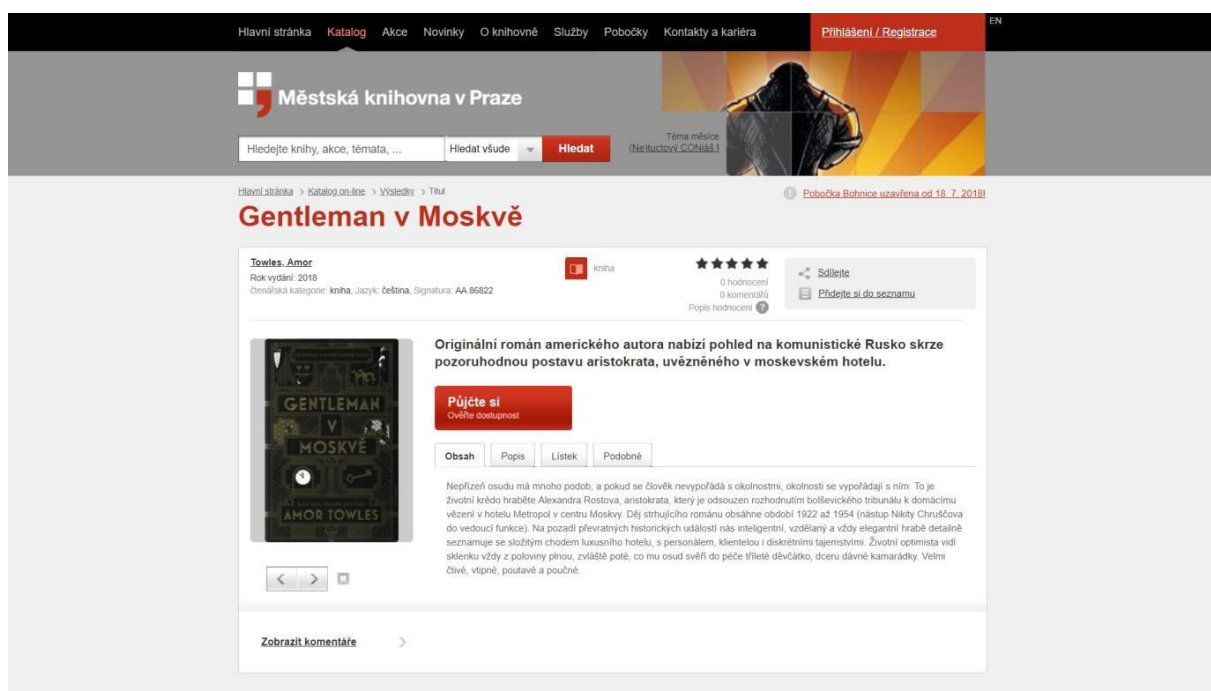
Speciálním modulem systému Aleph je **modul ADAM** (Aleph Digital Asset Modul), který umožňuje pracovat s digitálními objekty a metadaty (popisnými záznamy) a tím plně integrovat knihovní fondy, kdy jsou knihy a seriály umístěny společně s obrazovými, zvukovými a audiovizuálními záznamy.

Webový katalog VuFind v Moravské zemské knihovně

4.1.7 KONIÁŠ

Mezi méně rozšířené systémy patří automatizovaný systém Koniáš, který používá Městská knihovna v Praze od roku 1998. Systém byl vyvíjen na míru potřebám pražské Městské knihovny, která je jeho jediným uživatelem.

Ukázka vyhledávání v systému Koniáš Městské knihovny v Praze

4.2 Open source knihovní systémy

Volně dostupné knihovní systémy existují již řadu let a našly si v posledních letech cestu i do několika českých knihoven.

Spolu s trendem hledat alternativní, cenově dostupnější, a přitom funkční systémy se rozšiřuje nabídka služeb typu SaaS (Software As A Service, software jako služba), plně webové knihovní systémy nabízené knihovnám na klíč. Knihovny tak dnes nevybírají jen mezi komerčním a volně dostupným knihovním systémem, ale i mezi knihovním systémem provozovaným na vlastních serverech a systémem provozovaným centrálně pro řadu organizací.

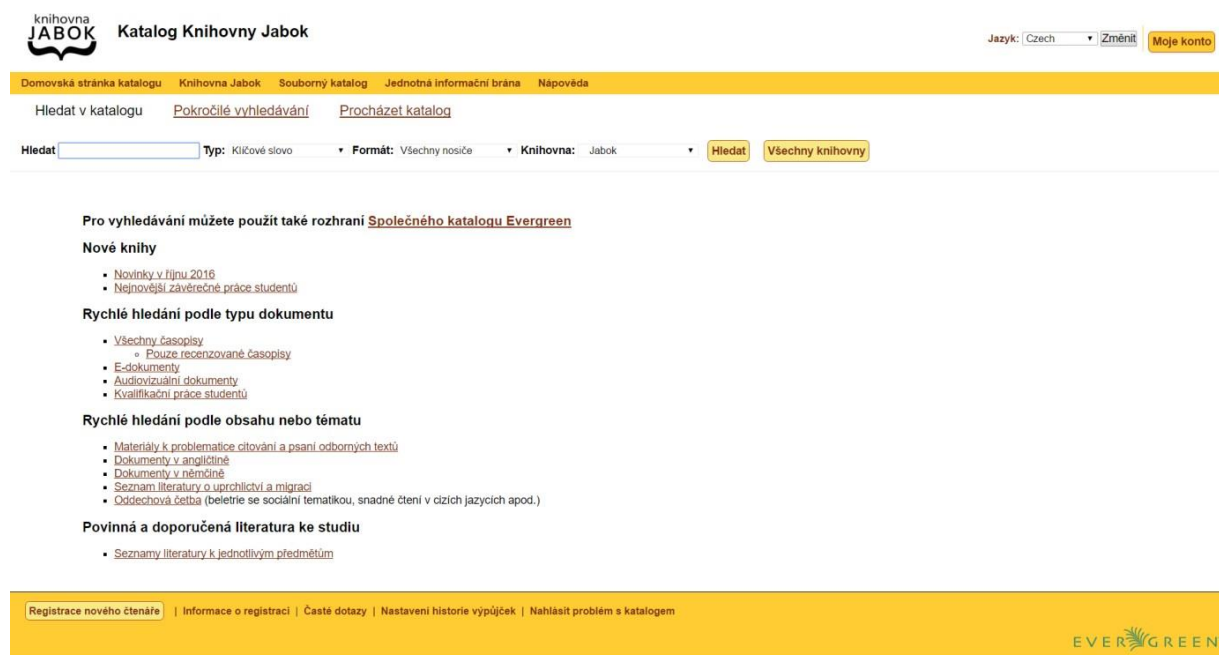
Nejrozšířenějšími open source knihovními systémy u nás jsou Koha a Evergreen.

4.2.1 Evergreen

<https://eg-wiki.osvobozena-knihovna.cz/doku.php/start>

Evergreen vznikl jako systém pro konsorcium veřejných knihoven amerického státu Georgia v roce 2006. Od té doby se rozšířil do dalších knihoven ve Spojených státech a Kanadě, od roku 2011 jej používá např. knihovna JABOK (JABOK – Vyšší odborná škola sociálně pedagogická a teologická):

Katalog knihovny JABOK

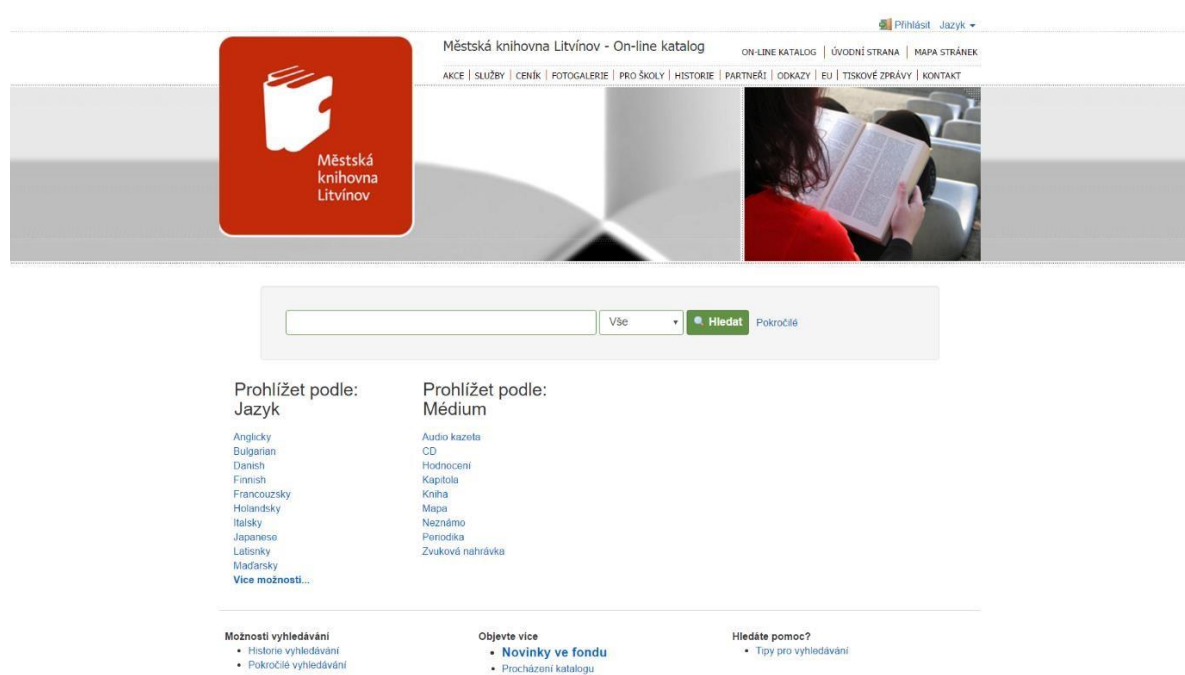
Systém používá více než 800 knihoven po celém světě. V České republice se pravidelně konají setkání uživatelů systému Evergreen.

Koha byl první open source knihovní systém, který od roku 1999 vyvíjí novozélandská firma Katipo Communications Ltd. Od roku 2015 používá systém KOHA např. Městská knihovna v Litvínově.

Patří mezi nejznámější open source systém (s otevřeným zdrojovým kódem) u nás. Otevřenost znamená jak technickou dostupnost kódu, tak legální dostupnost – licenci software. Jedná se o modulární systém podporující všechny knihovnické standardy. Systém využívá stále více knihoven, např. městské knihovny v Ústí nad Orlicí a v České Třebové. Je vhodný především pro menší knihovny.

V současné době podporují zavádění AKS KOHA v českých knihovnách dvě komunity. Jedná se o neformální a dobrovolná sdružení uživatelů a podporovatelů systému. Mezi jejich cíle patří například vzdělávací, propagační a přednášková činnost v oblasti využívání open source v knihovnách, vyhledávání zdrojů financování dalšího vývoje nebo participace na kooperativních projektech českých i světových knihoven a spolupráce se vzdělávacími institucemi.

Katalog KOHA v Městské knihovně Litvínov

5 Možnosti instalace automatizovaných knihovních systémů a jejich správa

V současné době mohou knihovny volit mezi několika způsoby uložení a ochrany uložených dat:

- **Uložení dat na svém serveru** – knihovna instaluje systém na vlastní server, finančně zajistí implementaci systému a technickou podporu, správu serveru a servisní podporu. Při tomto způsobu uložení dat musí knihovna zajistit pravidelné zálohování dat, jejich údržbu a ochranu.
- **Outsourcingové uložení dat** – knihovna má data uložena u dodavatele systému, jedná se o jejich vzdálenou správu a vzdálený přístup. Tímto způsobem minimalizuje knihovna nároky na správu serveru a systému, a to jak finanční, tak i personální. Je třeba věnovat zvýšenou pozornost ochraně proti neoprávněnému zneužití dat a zajistit bezpečnost komunikace.
- **Hosting systému** – server i systém jsou majetkem dodavatele systému, který zajišťuje centrální správu serveru i systému a poskytuje je knihovnám jako službu. Dostupnost dat je prostřednictvím internetu. Za hosting platí knihovna paušální částku, což může být pro některé knihovny výhodnější než nákup vlastního knihovního systému.
- **Cloudové řešení (cloud computing)** – služba se realizuje v prostředí internetu a označuje se termínem SaaS (Software as a Service). Tento způsob vyžaduje zvýšenou ochranu dat při jejich přenosu i ukládání.

Dostudujte si:

CERNIŠÁKOVÁ, E., JANSOVÁ, L. Připravujeme změnu knihovního softwaru (příručka pro knihovny): <https://prirucky.ipk.nkp.cz/aks/start>

6 Podpora automatizace v knihovnách

V souladu s **Koncepcí rozvoje knihoven v České republice na léta 2021 až 2027** je jedním z dílčích cílů „Analyzovat automatizované knihovní systémy, doporučit vhodná řešení a zajistit přechod na novou generaci knihovních systémů“ s cílem postupně transformovat AKS ve veřejných knihovnách na systémy 2.0.

Státní dotační titul VISK 3 – ICEKNI, dotační titul Veřejné informační služby knihoven, podprogram 3 – Informační centra knihoven

Mezi hlavními prioritami podprogramu VISK pro rok 2020 se uvádí: „*Zahájení a pokračující automatizace knihovnických činností v knihovnách menších měst a obcí zejména prostřednictvím regionálního kooperačního systému. Zpřístupnění on-line katalogu knihovny a dalších zdrojů na internetu zejména prostřednictvím regionálního kooperačního systému.*“
Hlavní podmínkou pro získání dotace je evidence knihovny v databázi knihoven Ministerstva kultury ČR.

7 Vývojové trendy automatizovaných knihovních systémů

Trendem ve vývoji automatizovaných knihovních systémů je jejich pořízení jako online webové služby (tzv. SaaS, Software jako služba – Software as a Service), tj. model, který představuje pronájem služby knihovního systému. Provoz probíhá vzdáleně z datového centra. V tomto režimu dlouhodobě funguje např. automatizovaný knihovní systém Advanced rapid Library s úložištěm dat ve firmě Cosmotron a Clavius REKS s úložištěm dat na serverech pověřených knihoven.

Výhody:

- odpadá starost se zálohováním, údržbou, provozem
- dostupnost odkudkoli bez geografického omezení
- rychlý webový katalog s podporou mobilních zařízení (tzv. responzivní web)

Nevýhody:

- podmínkou dostupnosti služby je přístup k internetu
- finanční náročnost pro menší knihovny (netýká se systému Clavius REKS)

Dostudujte si:

Doporučení ke knihovnímu systému provozovanému formou služby. Zdroj:

<https://ipk.nkp.cz/odborne-cinnosti/automatizovane-knihovnicke-systemy-eknihy>

8 Použité zdroje

Cosmotron Cosmotron Slovakia & Bohemia. [online]. [cit. 2020-08-16]. Dostupné z WWW: <https://www.cosmotron.cz/>

DAWINCI. Knižnično-informačný systém [online]. © 2015 – SVOP, spol. s r. o. [cit. 2020-08-16]. Dostupné z WWW: <https://www.svop.eu/index.php/produkty/>

KP-SYS Knihovnám a lidem [online]. KP-SYS, spol. s r. o., ©2013 [cit. 2020-08-16]. Dostupné z WWW: <https://kpsys.cz/cs/>

KTD : Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV) [online databáze]. Praha : Národní knihovna České republiky, © 2014 [cit. 2020-08-18] Dostupné z https://aleph.nkp.cz/F/?func=file&file_name=find-b&local_base=ktid

LANius. [online]. [cit. 2020-08-16]. Dostupné z WWW: <http://www.lanius.cz/>

MIKA, Jiří. Vliv zavádění automatizovaných knihovnických systémů na organizaci a provoz knihovny. Národní knihovna, 2000, 11(1), s. 6–14. ISSN 0862-7487. Dostupné také z WWW: <http://full.nkp.cz/nkkr/NKKR0001/0001006.html>.

OPÁLKOVÁ, Markéta. OPACy nové generace III – Evergreen a Koha. Ikaros [online]. 2009, ročník 13, číslo 12 [cit. 2020-08-16]. ISSN 1212-5075. Dostupné z WWW: <http://ikaros.cz/node/13291>

STÖCKLOVÁ, Anna. Dekompozice knihovnického systému [online]. Praha: Ústav informačních studií a knihovnictví FF UK v Praze, 2008 [cit. 2020-08-18]. 9 s. Elektronické studijní texty ÚISK. Dostupný z WWW: https://sites.ff.cuni.cz/uisk/wp-content/uploads/sites/62/2016/01/Dekompozice-knihovnick%c3%a9ho-syst%c3%a9mu_St%c3%b6cklov%c3%a1.pdf

ŽABIČKOVÁ, Petra. Nejrozšířenější open source knihovní systémy a jejich použitelnost. Duha: Informace o knihách a knihovnách z moravy [online]. 2014, 28(1) [cit. 2020-10-21]. ISSN 1804-4255. Dostupné z: <http://duha.mzk.cz/clanky/nejrozsirenejsi-open-source-knihovni-systemy-jejich-pouzitelnost>